

Чи може одна особа щось змінити?

Автори: Клімент Мінджов, Геннадій Марушевський

Основна концепція	У демократичному суспільстві люди мають право на доступ до інформації та право на участь у прийнятті рішень, що стосуються довкілля.
Тривалість	2-3 навчальні години
Дата проведення	Будь-яка
Місце проведення	Класна кімната
Обладнання	Відеоматеріали «Зеленого пакета»
Навчальні предмети	Історія, людина і світ, екологія
Цілі	<ul style="list-style-type: none"> Проілюструвати учням їхнє право на участь у прийнятті рішень, що стосуються довкілля.
Форми та методи	Обговорення, «мозковий штурм», рольова гра

Вступ

Ви, як член суспільства, маєте право допомогти визначити стан вашого довкілля. Незалежно від того, чи є ви офісним працівником, вчителем, водієм автобуса або студентом, ви, як і всі інші, живете у довкіллі, стан якого впливає на ваше здоров'я, здатність до праці та естетичне сприйняття. З урахуванням певних обмежень ви маєте право на доступ до екологічної інформації, на участь у прийнятті рішень, що впливають на довкілля, та на правовий захист, якщо вам було відмовлено у цих правах.

Наприклад, ви маєте право знати, чи впливає економічна діяльність вашого суспільства на стан вашого здоров'я. Також у разі прийняття рішень, що можуть вплинути на довкілля, ви маєте право взяти участь у цьому процесі.

У 1998 р. у місті Орхус (Данія) міністри з охорони довкілля європейських країн підписали «Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля».

Орхуська конвенція забезпечує суспільство дійовим інструментом для формування та впровадження відповідної екологічної політики. Вона також підвищує соціальну стабільність і довіру, надаючи громадянам гарантії, що їхні голоси враховуватимуться в процесі ухвалення рішень.

Заняття

Право знати

- 1 Поясніть класу, що у демократичному суспільстві люди мають право на доступ до екологічної інформації. Однак багато років інформація про стан довкілля та вплив на нього різноманітних видів діяльності трималась у таємниці. Сьогодні законодавство багатьох європейських країн гарантує людям право отримати доступ до таких відомостей. Крім того, уряди відповідальні за те, щоб зробити цей доступ спрощеним.

В Україні доступ до екологічної інформації регулюють Конституція України (ст. 34, 50), закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 9, 18, 19, 21, 25), «Про інформацію» (ст. 1, 9), «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (ст. 4), «Про відходи» (ст. 9), Водний (ст. 11, 58) і Кримінальний (ст. 227) кодекси України та інші нормативно-правові акти.

- 2 Попросіть учня представити наведений випадок «Алергія та забруднення довкілля». Поясніть, що відповідно до Орхуської конвенції місцева влада була зобов'язана надати Петренку наявну інформацію про стан довкілля та рівень викидів заводу впродовж місяця. Якщо місцева влада не мала такої інформації, вона повинна була направити його до інших установ, що володіли такою інформацією. Існує кілька винятків. Зазвичай, органи влади відмовляються надати інформацію, якщо вона стосується національної безпеки або зовнішніх справ. У будь-якому разі Петренко мав отримати відповідне пояснення, а також роз'яснення того, що у разі незадоволення відповіддю органів влади він має право звернутися до суду.
- 3 Що стосується отримання інформації з сусідніх країн, конвенція також гарантує право доступу до даних тих країн, які підписали конвенцію. Конвенція забороняє дискримінацію людей або організацій за їхньою національністю, громадянством або місцем проживання.
- 4 Місцеві органи влади також зобов'язані займатися збиранням інформації про стан довкілля, щоб захистити здоров'я людей. Вони повинні вчасно поширювати її через засоби масової інформації. Публікація періодичних інформаційних бюлетенів або щоденні радіопередачі про екологічні показники мають стати постійною практикою органів місцевої та центральної влади.

Право на участь

- 1 Поясніть учням, що раніше існувало багато причин (політичних, економічних і соціальних), які заважали громадськості брати участь у процесі ухвалення рішень, що стосуються довкілля. У наш час принцип участі громадськості є однією з основних передумов збалансованого (сталого) розвитку, оскільки він допомагає суспільству приймати кращі рішення щодо реальних потреб людей і довкілля. Громадяни та громадські організації повинні мати можливість висловити органам влади свою думку та занепокоєння щодо стану довкілля, а останні повинні врахувати потреби людей.

Попросіть іншого учня представити наведений випадок «Нова автомагістраль».

- 2 Поясніть класу, що органи влади зобов'язані залучати громадськість до процесу прийняття рішень щодо діяльності та усіх проектів, пов'язаних з металургією, утилізацією відходів, промисловим виробництвом, будівництвом дамб і шляхів, розробкою родовищ, виробництвом електроенергії та хімікатів й іншими видами діяльності. Вони мають оголошувати про свої наміри та плани, поширюючи інформацію у простому для розуміння форматі та надаючи достатню кількість часу для відповіді.
- 3 Поясніть класу, що для реалізації їхніх прав на доступ до інформації та участь у процесах прийняття рішень, що стосуються довкілля, громадянам потрібно мати ще одне право — право звертатися до будь-якого адміністративного або правового органу у разі необхідності. Якщо люди відчують, що вони не мають доступу до необхідної інформації або доступу до процесу прийняття рішень, вони можуть звернутися до правосуддя. У цьому разі органи влади повинні зробити доступ до правосуддя безкоштовним або за незначну плату.
- 4 Поясніть учням, що громадяни України відповідно до ст. 55 Конституції мають право на судовий захист своїх прав і свобод. Тому будь-яка екологічно шкідлива діяльність, що порушує конституційне право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля, створює найширші можливості для звернення до суду з приводу порушення цього права. Подавати позови до суду для захисту своїх екологічних прав можуть усі — окремі особи та організації, посадові особи та комерційні підприємства.

Додаткова діяльність

- Перегляньте анімаційні фільми «Доміно», «Спільні рішення» та організуйте обговорення.
- Обговоріть варіанти, як можна поліпшити обізнаність громадян про екологічні права.
- Спробуйте переконати клас, що хоча узгоджені рішення, які б враховували інтереси всіх зацікавлених осіб, складно приймати, це — оптимальний вихід у таких випадках.

Алергія та забруднення довкілля

Лікар Василь Петренко працює у невеличкому місті неподалік від хімічного комбінату. Він багато років уважно спостерігає за станом здоров'я своїх пацієнтів. Доктор Петренко говорить: «Після ретельних спостережень я нарешті встановив зв'язок між алергічними захворюваннями моїх пацієнтів та забрудненням, спричиненим хімоміксомом, розташованим неподалік. Поширюються чутки, що незабаром завод будуть розширювати, і місцеві мешканці серйозно цим занепокоєні. Я хотів би допомогти, але для більш точних висновків мені потрібно знати більше про характер викидів заводу та їхню концентрацію. Мені потрібен доступ до відповідної інформації».

«Крім того, у сусідній країні, безпосередньо на кордоні, розташований інший завод, робота якого теж має негативний вплив на наше місто. Щоб результати моєї роботи були точними, мені потрібна актуальна інформація про забруднення, спричинене цим заводом. Однак мені сказали, що я не можу отримати такої інформації, оскільки я іноземець. Я не можу зрозуміти, яке відношення це має до моєї національності, коли забруднення не обмежується жодними кордонами...»

Нова автомагістраль

Сім'я Калиновських має ферму неподалік автодороги. Вони планували займатися тваринництвом, але інформація про плани змін в інфраструктурі викликала у них серйозне занепокоєння. Олександр Калиновський говорить: «Останнім часом я дуже стурбований обсягами та швидкістю будівництва. Від колись тихої та спокійної сільської дороги мало що залишилося. Зараз планується реконструкція та будівництво автомагістралі. Це призведе до зростання дорожнього руху, рівня шуму та забруднення, що матиме негативний вплив на продуктивність моєї худоби».

«Плани будівництва лінії електропередач також тривожні», — додає його дружина Олена. «Я чула, що електромагнітні хвилі мають негативний вплив на стан здоров'я людини та тварин і навіть уповільнюють нормальний ріст рослин. Що тоді станеться з нашим бізнесом?».

Як отримати інформацію про стан довкілля?

Підготуйте відповідно до зразка запит на інформацію щодо тих екологічних проблем, які спостерігаються у вашому населеному пункті. Запит має бути чітким і конкретним. Використовуйте загальноприйняті вирази, поширені у повсякденному спілкуванні. Надішліть цей запит тому органу місцевої влади чи підприємству, від якого ви хочете отримати відповідь. Після отримання відповіді обговоріть її в класі.

Запит на екологічну інформацію (зразок)

.....
(назва державного органу, установи, організації, підприємства)

.....
(адреса державного органу, установи, організації, підприємства)

.....
(прізвище, ім'я, по-батькові громадянина, який подає запит)

ЗАПИТ

Керуючись Конституцією України, Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про звернення громадян», «Про інформацію», прошу:

1) надати мені наступну екологічну інформацію:

1.1) .....

1.2) .....

1.3) .....

1.4) .....

(конкретизуйте питання щодо екологічної інформації)

2) надати екологічну інформацію у ..... формі,

(вказіть у якій формі — письмовій, електронній, аудіовізуальній чи іншій — бажаєте одержати екологічну інформацію)

3) екологічну інформацію вислати на мою поштову адресу

.....
(якщо бажаєте екологічну інформацію одержати іншим чином, наприклад, одержати її особисто, ознайомитися на місці, зазначте саме цю вимогу)

У разі відмови в наданні інформації прошу дати письмову аргументовану відповідь, яка в разі необхідності дозволить оскаржити ваші дії у судовому порядку.

.....
(дата)

.....
(підпис)